

1. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон від 07 груд. 2017 р. № 2229-VIII. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2229-19>.

2. Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України: Наказ МВС від 19 груд. 2017 р. № 1044. *Верховна Рада України*. URL: <http://https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0686-18#Text>.

3. Про затвердження Порядку винесення уповноваженими підрозділами органів Національної поліції України термінового заборонного припису стосовно кривдника: Наказ МВС від 01 серп. 2018 р. № 654. *Верховна Рада України*. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0965-18#n14>.

Ігнатов Сергій Олександрович,
викладач кафедри
адміністративного права, процесу
та адміністративної діяльності
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ПОЛІЦЕЙСЬКИМИ ОПИТУВАННЯ, ДРУЖНЬОГО ДО ДИТИНИ

З липня 2015 року в Україні функціонує новий правоохоронний орган – Національна поліція [1], розвиток якої триває і дотепер. Після впровадження змін у законодавство, потребують перегляду принципи, форми і методи роботи на організаційному рівні. Головним чином відповідні процеси спрямовані на створення ефективної системи протидії злочинності, на якісно новий рівень забезпечення прав і свобод людини, на нові підходи у взаємодії поліції та суспільства.

Зокрема, важливо звернути увагу на роботу поліцейських з найбільш соціально незахищеними верствами населення: особами похилого віку, дітьми (неповнолітніми особами) та особами з інвалідністю.

Нагадаємо, що відповідно до частини 2 статті 33 «Опитування особи» Закону України «Про Національну поліцію», проведення опитування неповнолітніх допускається тільки за участю батьків (одного з них), іншого законного представника або педагога [1].

Окремо слід зважати на випадки опитування поліцейськими дітей, які вчинили певні адміністративні правопорушення, або виступають потерпілими у справах про такі правопорушення. Це статті Кодексу про адміністративні правопорушення, на кшталт: 173-2 «Вчинення домашнього насильства, насильства за ознакою статі, невиконання термінового заборонного припису або неповідомлення про місце свого тимчасового перебування», 173-4 «Булінг(цькування) учасника освітнього процесу»; 180 «Доведення непов-

нолітнього до стану сп'яніння» [2] тощо.

Варто погодитись із позицією Г. Христової, що серед міжнародних стандартів у галузі дотримання прав та забезпечення потреб дітей груп ризику, одним з документів, в якому найбільш докладно визначаються вимоги до допиту дитини – свідка чи жертви злочинних посягань, є Конвенція Ради Європи № 201 про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального розбещення. Зазначена Конвенція передбачає окремий розділ, який стосується «розслідування, кримінального переслідування та процесуального права». У статті 35 Конвенції «Опитування дитини» вказується, щокожна держава має вжити необхідних законодавчих або інших заходів для забезпечення:

- проведення опитувань дитини без необґрунтованої затримки, відразу після повідомлення фактів компетентним органам;
- проведення опитувань дитини, якщо це необхідно, у спеціально обладнаному та прилаштованому для цих цілей приміщенні;
- проведення опитувань дитини особою, спеціально підготовленою для цих цілей;
- проведення всіх опитувань дитини одними й тими самими особами, якщо це можливо та де це доцільно;
- якомога меншої кількості опитувань і настільки, наскільки це є вкрай необхідним для цілей кримінального провадження;
- можливості супроводження дитини її законним представником або, де це доцільно, дорослим, якого вона сама вибирає, якщо стосовно цієї особи не буде винесено мотивованого рішення про інше [3].

Звичайно, у Кодексі України про адміністративні правопорушення (КУпАП) відображено окремі положення, що відповідають міжнародним стандартам. Приміром це стосується участі законних представників (стаття 270) [2], але комплексне впровадження нових підходів до процедури опитування дитини (неповнолітньої особи) все частіше стає на часі.

Д.В. Голобородько та І.С. Кравченко зазначають, що відповідно до статті 226 Кримінального процесуального кодексу України, участь законного представника, педагога або психолога є обов'язковою. Але при цьому кримінальнепроцесуальне законодавство України чітко не регламентує права йобов'язки педагога та психолога. Вони виступають у даному випадку якспеціалісти. Педагог повинен займатися вихованням і навчанням малолітніх або неповнолітніх такого ж віку, що й дитина, яка підлягає допиту. Психолог повинен бути фахівцем у галузі дитячої та юнацької психології. Завдання педагога або психолога допомогти слідчому встановити психологічний контакт, виробити правильну тактику проведення допиту, сформулювати запитання з урахуванням дитячої психіки або індивідуальних особливостей психіки неповнолітнього [4, с.27]. Дійсно, участь законного представника та фахівців у сфері психології/педагогіки є важливою для належного оформлення процесуальних документів без зайвої чи повторної травматизації дитини. Але ж у КУпАП про участь таких осіб йдеться

фрагментарно, що безумовно потребує виправлення на законодавчому рівні.

На цій проблемі наголошують і автори методичних рекомендацій щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство. Вони відмічають, що КУпАП не містить спеціальних статей, які б стосувалися прав дітей – свідків та/або жертв правопорушень. Натомість Кодексом визначена відповідальність дітей, які скоїли правопорушення, та визначені заходи впливу щодо них [5, с.17].

Що ж потрібно врахувати при опитуванні дитини, щоб зробити діяльність поліцейських дружньою до неї? Єдиного стандарту не існує, але існує багато порад, методичних рекомендацій, інформаційних листків та інших матеріалів що ґрунтуються на передовому європейському досвіді та мають єдиною метою недопущення порушення прав, свобод і законних інтересів дітей.

До особливостей проведення поліцейськими опитування, дружнього до дитини можна віднести поділ опитування на фази: попередню, вступну, фазу вільної розповіді, фазу детальних запитань та заключну.

Попередня фаза. Ця фаза охоплює дії, які передують контакту з дитиною. Вона полягає в отриманні інформації про дитину – свідка чи жертву – її пізнавального, соціального та емоційного розвитку, а також щодо її найближчого оточення і сім'ї. Знання сильних і слабких сторін дитини уможливить встановлення з нею правильного контакту, дозволить уникнути недоречних і небезпечних запитань (наприклад, прошколу, якщо у дитини проблеми з навчанням). Варто дізнатися від опікуна дитини, в якому вона зараз стані, чи була підготовлена до опитування, чи знає мету запланованої процесуальної дії, і з яким настроєм до неї приступатиме.

Вступна фаза. Під час цієї фази відбувається безпосереднє знайомство з дитиною, пояснення її мети зустрічі та ролі осіб, які проводять опитування, а також встановлення контакту з нею.

Фаза вільної розповіді. На цій фазі дитина – жертва чи свідок має розповідати про хід подій вільно, у своєму темпі, згідно з послідовністю згаданого змісту. Вільна розповідь дитини дозволяє пізнати її світ та автентичні враження. Цей етап показує, які елементи подій викликали емоції, були для дитини важливими, вартими того, щоб їх помітити та запам'ятати. Ця фаза є порівняно безпечною для свідка, оскільки не викликає напруження, пов'язаного з необхідністю відповіді на питання, та дозволяє розкрити той зміст, який не обтяжений надмірними емоціями.

Фаза детальних запитань. Метою особи, що проводить опитування, на цьому етапі є доповнення викладу подій, здійсненого дитиною під час фази вільної розповіді, та їх впорядкування для з'ясування обставин справи.

Заключна фаза. Під час заключної фази опитування у дітей, як правило, спостерігається певне розслаблення. Однак буває так, що дитина після свідчень є нервовою, неспокійною з огляду на наслідки своїх висловлювань, їхню оцінку та свою роль у наступних стадіях провадження у кримінальній

справі. Слід дати їй час заспокоїтися, показати, що її емоції є зрозумілими, похвалити за зусилля, навіть якщо її показання не містили суттєвої для справи інформації[5, с.82-92].

Таким чином, першим кроком на шляху удосконалення опитування поліцейськими дітей має стати нормативне закріплення цієї процедури з урахуванням наведених особливостей та умов, дружніх до дитини.

1. Про Національну поліцію: Закон України від 02.07.2015. Відомості Верховної Ради України. 2015. № 40-41. Ст. 141.

2. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X. Відомості Верховної Ради УРСР від 18.12.1984. № 51. Ст. 1122.

3. Христова Ганна. Відповідність процедури допиту малолітніх та неповнолітніх осіб, що стали свідками або потерпіли від злочинних діянь, міжнародним стандартам. URL:<https://rescentre.org.ua/dytyna-svidok/vidpovidnist-protseduri-dopitu-malolitnikh-ta-nerovnoolitnikh-osib-scho-stali-svidkami-abo-poterpili-vid-zlochinnikh-diian-mizhnarodnim-standartam>.

4. Д.В. Голобородько, І.С. Кравченко. Особливості оформлення матеріалів у справах про адміністративні правопорушення за участю неповнолітньої особи: Методичні рекомендації. Дніпро: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 40 с.

5. Методичні рекомендації щодо опитування дітей, що стали свідками та/або жертвами насильства, а також вчинили насильство: Методичний посібник. Автори-упоряд.: Д. Пурас, О. Калашник, О. Кочемировська; Т. Цюман; за заг. ред. Т. Цюман. Київ: ФОП Клименко, 2015. 114 с.

Камінська Олександра Леонідівна,
ад'юнкт кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

ВПРОВАДЖЕННЯ ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ІНТЕРВ'Ю ЩОДО НЕПОВНОЛІТНЬОГО У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Процесуальне, або ще як його називають – слідче інтерв'ю – тема, яка в Україні відома доволі вузькому колу фахівців. Та воно має значення не лише для вдосконалення роботи органів досудового розслідування, а й забезпечення процесуальних прав допитуваного. Тому, наша держава повинна мати правову систему, яка включає не лише досконале законодавство, а й відповідну практику його застосування під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Одним із процесуальних джерел доказів згідно ст. 84 Кримінального процесуального кодексу України [1] є показання, які мають велике значення для вирішення завдань кримінального судочинства. Найчастіше на основі показань здійснюється достовірне встановлення обставин, що мають значення для проведення досудового розслідування. Відповідно до Закону України